

Гмирко В.

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

(Академія митної служби України)

Кримінально-судові докази: юридичне поняття чи дефініція?

1. Почнемо з констатації: запроваджену до КПК УРСР 1960 р., дефініцію поняття процесуального доказу (ст. 65) вітчизняна доктрина доказового права сприйняла її як організаційну аксіому, вимкнувши тим самим механізм критики *in merito*. Пояснення цього політико-правового феномена почасти можна знайти в позиції проф. В. Я. Дорохова, який 1973 р. наголосив: возведення поняття доказу в правову норму виправдано і продиктовано соціалістичною природою радянського кримінально-процесуального права, його змістом та цільовим призначенням [1, с. 228].

У цьому повч, освяченому авторитетом державної рації, позитивістична процесуальна наука почала вбачати *conditio sine qua non* **справності** доказування, тому дане поняття стало відправною точкою всіх робіт, присвячених цій тематиці. Крім того, закріплення в законі згаданої дефініції можна потрактувати як і виразне підтвердження прогресорського характеру радянської процесуальної науки, яка – на відміну від західної – спромоглась розв'язати одвічну проблему **сутності** процесуальних доказів¹. Тому гадаємо, що зв'язка цієї тези з беззаперечним фактом **браку** в процесуальному законодавстві західних країн легального визначення поняття “доказ”, вимагає **проблематизувати** ситуацію й дослідити її з позицій *audiatur et altera pars*.

---

¹ Цей висновок підтверджується між іншим і тим, що радянська схема легального визначення доказів на основі концепту “фактичних даних” у різних його модифікаціях перебуває “на озброєнні” в КПК Албанії (ст. 149), Болгарії (ст. 104), В'єтнаму (ст. 48), КНР (ст. 42), Монголії (ст. 79) та Румунії (ст. 97).

2. У результаті нам вдалось створити таку дослідницьку **гіпотезу**: гарантійні прагнення, якими керувався був вітчизняний законотворець, конструюючи ст. 65 КПК 1960 р. (ст. 84 КПК 2012 р.), не можуть бути задовільно **реалізовані** як на теоретичному, так і законодавчому рівнях через методологічну хибність самої цієї ідеї. Пов'язано це, як видається, з існуванням у ментальному просторі процесуалістів феномену цілковитої переконаності в існуванні такої собі містичної єдиної “правильної” сутності процесуального доказу на загал. Саме догматична віра в це теоретико-процесуальне *sacrum* і досі надихає чимало пострадянських юристів тривати в блаженному пошуці свого “філософського каменя” – **сутності** загального поняття “доказ”². Але, на жаль, їм якось невтямки, що ця *idea dubia*, спричинивши в 1958 р. виникнення ст. 16 “Основ кримінального судочинства Союзу РСР і союзних республік” (ст. 65 КПК 1960 р.), силою логічного примусу перетворює їх на своїх заручників, вимагаючи **ототожнювати** віднайдену сутність процесуального доказу з його легальною дефініцією.

3. Переходячи до обґрунтування анонсованої гіпотези з позицій **діяльнісної методології**, спершу розглянемо, як вона трактує феномени “поняття”³ та “дефініція”⁴, на основі яких і будемо відтак розгортати нашу

---

² Прагматична процесуалістики, до речі, не дуже цим переймається, вважаючи, що доказом може бути **усе**, що допускає право з метою встановлення підстав розв'язання по суті в кримінальному процесі; приміром, чеська процедура (ч. 2 § 89 КПК 1961 р.), встановлює: за доказ може правити все, що годиться для з'ясування обставин справи, зокрема, пояснення обвинуваченого, свідчення свідка, висновки експертів, предмети і документи, а також огляд.

³ Як переконливо доводить Д. Задорожний, слово “поняття” не є питома українське, а являє собою кальку з російського “понятие”, через що в сучасних українських довідкових виданнях не наводиться етимологія слова “поняття” [2]; в російській бо мові, як зазначає Ю. Березкін, слово “понятие” й “понимание” мають спільний корінь – стародавнє дієслово “имать” (тобто, “ловить, залучать, хватать, брать” – за В. Далем), тому “понятие” – це знаряддя розуміння, адже завдяки йому людина **миттєво** “схватывает” (“схоплює”) смисл, смислову структуру того, з чим має до діла, відразу відрізняючи, наприклад, корову від коня [3 с. 82]; зауважу, що грецькою мовою слово “каталепсіс” означає “розуміти” в сенсі “схоплювати абстрактний образ”, що стоїть за **текстом**.

⁴ Своєю чергою, термін “дефініція” походить від латинського іменника “definitio”, що означає “окреслення, визначення, означення, точна вказівка” (від

аргументацію. Але перед тим наголосимо, що діяльнісна методологія⁵ вимагає послідовно **розрізняти** феномени “поняття” (про що-небудь) і “визначення” (чого-небудь). На думку В.Раца, перші з них стосуються світу **мислення і діяльності**, де відбуваються складні й тривалі процеси їхнього формування, входження в культуру та розвиток, а інші – світу **мовлення і мови**, адже в означеннях (дефініціях) поняття немов би зупиняються і замирають у своїх засадничих односторонностях. Тому не дивина, що в методологічному середовищі побутує думка про дефініції як “домовинки” для померлих думок або понять. Разом із тим, як слушно зауважує далі цей автор, поняття і визначення не розділено китайським муром, тому тут цілком доречна аналогія з формулою і змістом винаходу. Зрозуміло, що в заявці на винахід його “формула” дається однією фразою, щоб не плутатися в множині подібних ідей, щоб можна було одразу і точно ідентифікувати предмет заявки. Але, чи можна за цією формулою реалізувати закладену в ній **ідею**? Питання, як підкреслює цей автор, риторичне: безумовно, ні, бо інакше робота винахідника в цьому разі не варта й ламаного шеляга [7].

4. Репрезентуючи далі діяльнісний концепт “поняття”, зазначимо, що діяльнісна методологія пропонує таку логіку “схоплення” *meritum* поняття: певне слово або ж професійний термін⁶ завжди **позначає** поняття, а останнє –

дієслова “definire” – “обмежувати, замикати, окреслювати”, в якому відповідно префікс “de” виражає “відділення, усунення, брак чого-небудь або завершення дії”, а дієслово “finire” – “обмежувати, замикати, закінчувати” – з “finis” – “межа, границя, кінець” [4]. Як підкреслює Ю. Березкін будь-яке визначення (рос. – определение) – це завжди погляд із **одного** боку, адже вже на рівні самого слова впадає в око: спочатку стоїть “о”, далі – “предел”, тобто йдеться про “задание предела”, “о-**пределение**” [3, с. 20].

⁵ У наших міркуваннях на тему “поняття” і “визначення” (дефініція) будемо спиратися на текстах і висновках таких методологів, як Ю. Березкін [3; 5], С. Попов [6], В. Рац [7], Г. Щедровицкий [8]; зазначу контекстно, що на відміну від методологів процесуалісти, згадуючи про визначення та поняття в контексті досліджень історико-методологічної проекції феномену процесуального доказу, чомусь не схильні застановлятися над методологічними аспектами даної проблематики, задовільняючись либонь формально-логічним рівнем її опанування.

⁶ У розглядуваному контексті “термін” нами розуміється як певне професійне загальнозначуще і загальнозрозуміле слово, свого роду професійна етикетка вживане в конкретній професійній спільноті. “Термін” відрізняється від “поняття”

залежно від типу конкретного поняття, – або вказує на його **сутність**, або на **функцію**⁷, а відтак усе це разом береться дослідником у конкретній діяльній онтології. Це дозволяє методологам трактувати феномен “поняття” як певну **смыслову конструкцію**, тобто зафіксовану в культурі стійку структуру виділених **різномірних** предметних смислів. Якщо висловлюватися метафорично, то розглядуване таким чином поняття являє собою немов би “кристал”, гранями якого є взаємозв’язані з ним і між собою понятійні репери чи маркери (смыслові точки).

Наприклад, як відзначає Ю. Березкін, в понятті “житло” такими точками можуть бути, зокрема, “життя”, “цінності”, “господарство”, “відтворення”, “функція”, до яких, своєю чергою, мають бути прив’язані інші, спрягнені з ними поняття. Структура предметних смислів “кристалу” поняття формується в рамках процедури його “розпредмечування”, коли конкретне поняття фіксується дослідником в усіх його логічно зумовлених і зв’язаних засадничих рамкових “розкладеннях”. Ця дозволяє здійснити

тим, що він має гостро і однозначно фіксований характер, завдяки чому він і розуміється **однозначно**, наприклад, термін “маса” в фізиці, не спричиняючи різночитань [5, с. 95].

⁷ У діяльній методології, на думку Ю. Березкіна, розрізняють три **типи** понять: (а) субстанційні + (б) функційні + (в) смыслові (креативні).

До перших із них (а) належать такі, що мають свого **природного** референта (тобто, усе, що “нам дано від природи”). У діяльній підході вони використовуються, але досить рідко і вкрай обмежено, лише для того, щоб указати на **природний** матеріал, котрий заторкується конкретною діяльністю.

Другий бо різновид понять (б) з’являється тоді, коли певний **природний** матеріал “захоплюється” діяльністю і вставляється в її конкретне функціональне місце, набуваючи завдяки цьому відповідну **функцію**, котра приноситься ззовні зі **способу поводження** з ним (наприклад, людина втягується в кримінально-процесуальну діяльність, стаючи наповненням **функціонального місця** “свідок”).

До третіх (в) відносяться поняття, котрі виникають тоді, коли в певній групі людей, що організовано взаємодіють, з’являється цілком **спільний смисл** того, що вони **роблять** (наприклад, “радість”, “горе”, “економіка”, “ринок”); отже, якщо субстанційні поняття мають **сутність**, функціональні – **функцію**, то смыслоутворювальні – **спільний смисл** того, що робиться чи переживається. Також у діяльній методології поняття поділяються на такі, що мають свого речевого “двійника” (референта) і такі, що їх не мають. Наприклад, є поняття “стіл” і є стіл як певна річ, а є поняття міфічної істоти “кентавр”, якої немає в природі [3, с.41-44].

перехід від, так би мовити, “схлопнутого” предметного уявлення про певне передпонятійне “дещо”, від його образу до **поняття** як мисленнєвої конструкції (понятійної структури смислів) [5, 97; 152].

Як вже згадувалось, у кристалі “поняття” виділені дослідником реperi “прикріплюються” – залежно від його типу поняття – *або* до певного метафізичного (незмінного) **принципу**, який у структурі поняття завжди вказує або на певну **сутність**, котра “стоїть” за поняттям (наприклад, сутністю дерева “ялина” буде “ялиновість”, а корови – “коровість” etc), *або* ж до **дії**, що вказує на його **функцію** в контексті конкретної діяльності (приміром, говорячи “стіл”, ми тим самим зазначаємо дію з виділення його функції – сидіти за ним). У цьому контексті Ю. Березкін спеціально наголошує на дуже важливому методологічному моменті: в певному сенсі “сутність” і “функція” – **логічні антиподи**: якщо є підстави говорити про сутність чого-небудь, то, отже, там немає місця для функцій. І навпаки, якщо маємо до діла з функціональними об’єктами (предметами), котрі існують у будь-якій людській діяльності, то про їхні “сутності” треба забути, адже їх там не буває [9]. Таким чином, понятійний “кристал” поняття дозволяє зрозуміти, *що* являє собою втягуваний у діяльність певний об’єкт, який розглядається немов би з різних сторін або під різним кутом зору. Поняття, отже, – це не те, як щось можна **назвати**, а як те, з допомогою чого можна **розуміти** певне явище, як можна помислити його культурне вживання.

5. Переходячи відтак до проблематики діяльнісного концепту “визначення”, наголосимо: в цій схемі послідовно проводиться думка, що на відміну від поняття, яке вможлиблює “стягування” різних сторін речі, жодна дефініція цього вчинити не дозволяє, адже сама вона побудована за схемою – “*це є те*”. Інакше кажучи, будь-яке визначення завжди є однією **межею**, границею з якогось одного боку, з якоїсь однієї сторони того об’єкту, який “стоїть” за поняттям. Принциповим є також і те, що жодне з визначень ніколи не буде говорити **цілком** про те, що взято як об’єкт оперування.

Методологи пояснюють це тим, що “визначення” будуються за відомою засадою, коли під **рід** “підводиться” якісь **вид**, а відтак у цієї видової речі виділяється якась одна суттєва ознака, і то так, щоб було можна здійснити “обернення” без втрати смислу (наприклад, “людина – це жива істота, наділена розумом” ↔ “жива істота, наділена розумом – це людина”). Але на цьому місці варт згадати, що ідея визначення, яка йде ще від Аристотеля, побудована була ним стосовно до того світу, який він описував, – до старожитнього **натурального** грецького світу, до світу речевого. Тому ідея визначення працює і є коректною лише в дуже вузкому класі природних речей (передовсім у біології)⁸.

У розглядуваному контексті треба також спеціально підкреслити, що дефініції не задають поняття й не завершують відповідний етап думки. Навпаки: сформулювати дефініцію – це означає лише вчинити перший крок на шляху до поняття, передпоняття, вточнення предмета обговорення; це річ корисна й часто доконечна, але придатна лише для дальшої роботи думки як матеріал для проблематизації, а не як **догма**, яка кочує словниками та підручниками, де без неї дійсно не спосіб обійтися; але в даному разі ця догма й перетворюється на вже згадувану “домовинку для думки” [7].

Завершимо короткий огляд методологічних уявлень про поняття і дефініції думкою видатного філософа і методолога Г. Щедровицького, який різко виступав проти ідеї **означування** понять. Він аргументовано наголошував, що окреслювати можна лише дві речі: або **слово**, яким ми користуємося як замінником об’єкта, або сам **об’єкт** але аж ніяк не поняття, бо в даному разі мимохіть відбувається **ототожнення** поняття зі словом, яке означає об’єкт [6, лекція № 8].

6. А тепер здійснімо методологічну операцію із **побудови** поняття “кримінально-судовий доказ”, яка складатиметься з певної сукупності операцій (кроків).

---

⁸ Детальніше про це див.: [10, с. 8-35 і наст.].

(1) Отже, розпочнемо з роботи зі словом/терміном “доказ”⁹, сподіваючись з’ясувати, яким його бачить українська мова, адже “споконвіку було Слово...” (Йо 1, 1), а по тому встановити його **синонімічний ряд** і окреслити власне **смиислове** поле, одночасно відмежувавши його від не зв’язаних з ним опозиційних понять.

Словники роз’яснюють слово “доказ”¹⁰ таким чином: **Доказ**: 1. Явная улика, обвинение [11, с. 412]. 2. Незаперечний довід або факт, який підтверджує істинність чого-небудь; підтвердження; донос на кого-небудь. 3. Предмет або обставина, які свідчать про чию-небудь провину [12 с. 235]. Синонімічний бо ряд слова “доказ” утворюють такі слова, як от: **аргумент, довід, вияв, підтвердження, демонстрація, показник, свідчення, свідоцтво** [13, с. 16], які перебувають у множинних конотаційних реляціях одне з одним. Мовознавчий бо аналіз понятійного поля слова “доказ” (майже сорок слів), дозволяє звиснувати: мова пов’язує поняття “доказ” із найрізноманітнішими матеріальними (речевими) та нематеріальними (ідеальними) феноменами, які вживаються мовцями як засоби обґрунтування певного твердження. Іншими словами: *усе*, що може бути використане людиною *hic et nunc* на підтвердження власної рації в різних практичних ситуаціях.

(2) Наступним кроком у побудові поняття “судовий доказ” буде виявлення та вивчення його юридичних (процесуальних) конотацій. Дослідження доктринальних позицій теоретиків доказового права в різних країнах уможливило зафіксувати вельми прикметний наукознавчий факт:

---

⁹ У назві цього поняття прикметник “кримінально-судовий” однозначно вказує на **суд** як на сферу його створення і вживання, тому в даному разі немає потреби в його спеціальному аналізі.

¹⁰ Можна зробити припущення, що слово “доказ” в українській мові бере своє походження від дієслова “доказати”, де префікс “до” означає завершеність дії, а дієслово “казати” вживалося в значенні “переконати когось у чомусь у розмові”. Для порівняння: англійське “proof” (доказ), яке виникло близько 1220 р. від старофранцузького “prouve” (німецьк. prüfen), з лат. “proba” (доказ), від “probare” “доказувати”, порів. англ. prove), від прикметника “probus” – “достойний, достовірний, правильний”).

репрезентованість поглядів правознавців на поняття судових доказів характеризується неабиякою **різноманітністю**, охоплюючи собою понад сорок конотаційних понять (гадаємо, що це далеко не межа). А це подвигає до висновку: кожне з них, либонь, певним чином “замикається” на складну онтологію феномену судового доказу. Теоретична бо думка використовує їх для **номінації** певних феноменів, виділених науковцями з діяльності доказування, як судових доказів, формуючи відтак і відповідні дефініції. Згадані поняття за критерієм відображення в них певних елементів діяльності сторін і суду з формування доказів виправдано розподілити на три **предметні** групи, пов’язані відповідно з її **фактовою, інформаційною та нормативно-процедурною** сторонами ¹¹.

Виділені вище елементи можна розглядати й як окремі предметні **проекції**, які науковці ситуаційно (тобто, в контексті обраної дослідницької позиції, замкненої на певну доктринальну традицію або процесуальну школу) “знімають” із феномену процесуальний доказу як об’єкта свого дослідження. Далі оця одна окрема “знята” проекція (інформаційна, фактова, процедурна etc) – мимо очевидної логічної помилки *pars pro toto* – оголошується **сутністю** доказу, після чого на її основі створюється відповідне визначення поняття “доказ”.

Подібна дослідницька логіка неабиякою мірою зумовлені й пануванням позитивізму в науці доказового права з притаманним йому **натуралістичним** підходом до розуміння феномену процесуальних доказів. Тому нема нічого дивного, коли процесуалісти, перейняті пошуком сутності доказів, розглядають їх не як плоди юридичної мислєдіяльності, а як об’єкти “першої”, тобто “життєвої” природи (дерева, корови чи трава на дворі...). Якщо так, то зрозуміло, чому в ідеології юридичного натуралізму докази – це такі собі готові “продукти”, змістом яких є немовби “застиглія”, “законсервована” в них сутність (фактичні дані, факти, інформація, відомості тощо).

---

¹¹ Детальніше про це див.: [14, с. 10-11].

Завершуючи роботу з мовними та процесуальними конотаціями поняття “судовий доказ”, визначимося зі **структурою** його понятійного “кристалу”. Для цілей нашого дослідження оберемо **фактову, інформаційну, логічну та юридичну** базові проекції з цього невхопного феномену як засадничі магістральні напрями його теоретичного опанування, які задають цілісну візію феномену судового доказу.

(3) Щоб “змонтувати” згадані смисли поняття “судовий докази” в дієздатну **єдність**, а також для організації доказової мислєдіяльності треба мати відповідну монтажну **схему**. Але перед тим, як того вимагають правила побудови понять, в її (схеми) основу треба покласти певний **вихідний принцип**, на якому вона й створюватиметься. На роль останнього можна запропонувати діяльнісний **принцип заміщення** певної недоступної правнорелевантної “життєвої” події її юридичним **реконструктом**, з яким можна працювати як її самостійним об’єктом оперування. Так, приміром, ми не можемо в рамках кримінального провадження маніпулювати зі злочином як феноменом соціальної реальності, проте, “втягнувши” його сферу юридичної дійсності, ми одержуємо юридичну конструкцію “склад злочину”. З нею ми вже можемо працювати як із **об’єктом-замінником** відповідно до конкретних оперативних цілей; так само ми не можемо оперувати повідомленнями осіб, не перетворивши останніх на “свідків”, а виголошене ними – на відповідні “показання” тощо.

Згаданий принцип реалізується в діяльнісній методології через ідею **знаку** як засобу подолання “розриву” між сферами “життєвого” і “юридичного”¹². У діяльнісній методології проблема знаку досліджується в аспекті соціальної діяльності та спілкування-комунікації, де знаки виступають як їхні **семіотичні** елементи; до числа знаків методологи

---

¹² Як іще в 1989 р. наголошував видатний вчений-процесуаліст О. Трусов, доказ у процесуальному пізнанні покликаний виконувати роль особливого “предмета-посередника”, “посередньої ланки” як між суб’єктом і пізнаваним об’єктом, так і у взаємодії між учасниками процесу, і то посередника **одночасно** як у їхніх мисленневих діях, так і в діях зовнішніх [15, с. 552].

відносять будь-який **артефакт** на загал спеціально створений людиною з певною метою. Для того, щоб певна річ (узята в якнайширшому розумінні) могла стати об'єктом діяльності, вона має постати перед людиною-діячем саме як знак.

Структура знаку, розглядувана в рамках діяльнісному підходу, створюється з трьох елементів: **знакової форми**, **зв'язку значення** і **об'єктивного змісту**. Ця схема (якщо її інтерпретувати не в горизонтальному, а у вертикальному вимірі, як немовби поставлену “на попа”) дає чітке уявлення про **двоплощинну** структуру знаку: вгорі – площина відповідної **знакової форми**, внизу – площина **об'єктивного змісту**, а перехід між ними забезпечує **зв'язок значення**, який, своєю чергою, розкладається, з одного боку, на зв'язок **заміщення** та зв'язок **віднесення** – з іншого. А тепер проілюструємо наведено на прикладі створення такого собі судового доказу.

Ця робота починається з того, що в перебігу судового доказового провадження до певного об'єкта оперування (ним може бути, наприклад, такий процесуальний **носій інформації**/відомостей як свідок) застосовують визначену в законі процедуру видобування з **матеріалу** ідеального сліду потрібної сторонам і суду інформації про певний *factum probans*. Одержана інформація через виголошене слово, зафіксоване в передбачений законом спосіб, репрезентує відтак “об'єктивний зміст” **означуваного** об'єкта, тобто конкретного **доказівного факту** (*factum probandum*).

Своєю чергою, “об'єктивний зміст”, зафіксований у певній **знаковій формі**, “заміщуючи” собою **означуваний** об'єкт, перетворюється на новий, **самостійний** об'єкт дослідження (оперування): сторони й суд піддають його позиційній **інтерпретації**, створюючи таким чином свої власні “бачення” картини заміщеного об'єкта. Одержані відтак “story” через зв'язок “віднесення” “опускаються” (проєціюються) на об'єкт “віднесення”, тобто змінений у результаті застосування дослідницьких процедур об'єкт “оперування”. Зважаючи на те, що знак “доказівний факт” не може існувати в

діяльності доказування без прив'язки до іншого знаку – “доказуваного факту”, то сторона обвинувачення має його виготовити в рамках підготовчого доказового провадження за схемою *factum probans*.

(4) Повертаючись до **схеми “схоплення”** поняття “судовий доказ”, завважимо, що вона може бути репрезентована **методичною конструкцією “склад кримінально-судового доказу”**, яка відповідно до конфігурованих смислів складатиметься з трьох взаємопов'язаних **блоків**: нормативно-процедурного, інформаційно-забезпечувального та фактовстановлювального.

Нормативно-процедурний блок. Цей структурний елемент, встановлюючи процедуру одержання (формування) доказів, а також вимоги нормативного стандарту умов, засобів і порядку їхнього формування й запровадження в доказовий обіг, має виконувати функцію процесуального фільтра, покликаного забезпечити судове доказове провадження лише допустимими доказами.

Інформаційний блок. У структурі конструкції “склад доказу” на згаданий елемент покладається функція забезпечення сторін і суду даними (інформацією, відомостями) як “сировиною”, “вихідним” матеріалом для виготовлення доказівних фактів. Структуру цієї частини конструкції “склад доказу” створюють інформація про правнорелевантну подію, а також процесуально допустимі носії інформації про неї.

Фактовстановлювальний блок. На нього покладається завдання встановлення фактів предмета доказування шляхом застосування процедури **логічного доведення**, а його складниками є: доказуваний (шуканий) факт як **теза**, доказівний факт як **аргумент**, юридичний **висновок** про характер зв'язку між ними (основа для вирішення юридичного питання про належність доказів), а також **демонстрація** як **показування** сторонами **логічної** послідовності переходу від аргументів до доводжуваної ними тези в рамках цього зв'язку.

Гадаємо, що використання конструкції “склад доказу” в теоретичному плані слугуватиме для об'єднання **різних** знань про феномен

судових доказів, а в практичному – в цілях використання його як певного **стандарту** або матриці для розв’язання доказових кваліфікаційних питань.

З наведеного випливають такі, зокрема, висновки:

1. На поставлене в заголовку цієї статті питання “кримінально-судові докази: юридичне поняття чи дефініція?” можна дати таку засадничу відповідь: увага вітчизняних процесуалістів, яка дотепер зосереджена на марних спробах опрацювати універсалістську **дефініцію** поняття “доказ”, має бути переспрямована на теоретичне опанування його **поняття** на основі досягнень семіотики¹³, а також низки когнітивних наук¹⁴.

2. Процесуалістам слід застановитися: чи треба й далі марнувати час на схоластичну дискусію про єдиноправильну сутність процесуального доказу, адже останнє як **функційне** поняття жодної сутності не має, і не може мати за визначенням; функція же доказу как знаку – уживатися як **замінник** “життєвого” в юридичному для цілей доказування.

3. Немає очевидних резонів зберігати в КПК нормативну дефініцію поняття процесуальних доказів, так само як і визначати вичерпний (закритий) перелік носіїв доказової інформації (у термінології ч. 2 ст. 84 чинного КПК – процесуальних джерел доказів). Куди як важливіше буде встановити чіткі й зрозумілі **процедури** вирішення питання належності й допустимості судових доказів.

4. Із позицій діяльнійсного підходу є підстави для **теоретичного** висновку: докази як процесуальний феномен – це **знакова** структура (система), “занурена” в **процес** їхнього формування, що відбувається на юридичному **матеріалі** (зізнаннях, свідченнях, правно-релевантних речевих об’єктах).

5. Якщо зважати на міжнародно-процесуальні тренди [18], то в плані процесуальної прагматики й пропедевтики, задовільним могло би бути визначення **судових доказів** як будь-яких **матеріалів**, наданих сторонами

---

¹³ Як впливає з логіки міркувань Д. Бочарова, вчення про знак має стати методологічною основою теорії доказів [15].

¹⁴ На цьому наголошують О. Александров [16]. і М. Шумило [17].

суду, обговорених (досліджених) в ньому, й визнаних прийнятними для обґрунтування їхніх позицій по суті розв'язуваних юридичних питань.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. Дорохов В. Я. Понятие доказательства // Теория доказательств в советском уголовном процессе. – М., 1973. – С. 227-267.
2. Задорожний В. Д. “Поняття”: відповідник чи невдала калька? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://efes-jkg.ucoz.ua/blog/>
3. Березкин Ю. М. Основания деятельностной методологии. – Иркутск, 2012. – 354 с.
4. Дворецкий И. Х. Латинско-русский словарь. – М., 1976. – 1096 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://linguaeterna.com/vocabula/>
5. Березкин Ю. М. Семь прикосновений к методологии. – Иркутск, 2010. – 257 с.
6. Попов С. В. О построении понятий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : berezkin.info/
7. Рац В. М. Политика и управление [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.park.futuregerussia.ru/extranet/about/life/2061/>
8. Щедровицкий Г. П. Лекции в “СоюзморНИИпроекте”: лекции 6-8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : berezkin.info/
9. Березкин Ю. М. Метафинансы: постановка проблемы [Електронний ресурс]. – Режим доступу : berezkin.info/
10. Кассирер Э. Познание и действительность. Понятие субстанции и понятие функции. – М., 2006. – 400 с.
11. Словарь української мови / Упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. — К., 1996. Том 1. – 494 с.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., 2001. – 1440 с.
13. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. 4-те вид., опрацьоване і доповн. – Л., 2012. – 536 с.

14. Гмирко В. П. Кримінально-процесуальні докази: поняття, структура, характеристики, класифікація. Конспект проблемної лекції. – Д., 2002. – 63 с.
15. Бочаров Д. Вчення про знак як методологічна основа теорії доказів // Право України. – 2014. – № 4. – С. 166-172.
16. Александров А. С. Аксиомы новой теории судебных доказательств // Юридические науки и образование. – 2012. – № 35. – С. 8-21.
17. Шумило М. Є. Загальне поняття доказів у КПК України (наукова інтерпретація нормативної моделі) // Докази і доказування за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (до 75-річчя народження доктора юридичних наук, професора Михайла Макаровича Михеєнка): 6-7 грудня 2012 р., м. Київ. – Х., 2013. – С. 23-28.
18. Точилковский В. Первый приговор МУС: принципы оценки доказательств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://interjustice.blogspot.com/2012/03/blog-post_20.html